

1. El viatge dels germans Polo [Capítols I-X]

L'any 1298 una flota de vuitanta-cinc galeres genoveses a l'ordre de l'almirall Lamba Doria devastava les costes del laberint d'illes de Dalmàcia, aleshores sota el control de la República de Venècia. La Sereníssima, provocada per tal incursió, armà de pressa i corrents una esquadra igual de poderosa de noranta-vuit vaixells sota les ordres del comandant Andrea Dandolo, per bé que la tripulació dels venecians, reclutada d'arrapa i fuig, la formaven soldats inexperts vinguts de la Llombardia, molts dels quals mai no havien vist el mar... El dia 8 de setembre s'enfrontaren a les aigües de l'illa de Kòrcula –avui Croàcia– i els genovesos s'imposaren clarament als venecians: vuitanta-quatre galeres venecianes van ser capturades i els presoners foren més de set mil. Entre ells, a banda del mateix capità de l'esquadra, Andrea Dandolo –que havia de matar-se davant tal humiliació–, hi havia també el comandant d'una galera anomenat Marco Polo, el cèlebre viatger. Els captius venecians van ser traslladats i tancats a la infecta presó de Malapaga, al port de Gènova, on hagueren d'abarrotar-se amb els ja molt nombrosos presoners pisans –també enemics dels genovesos– que des de la seva derrota definitiva de 1284 es consumien a poc a poc víctimes de les privacions o de les malalties entre aquells murs carregats de salobre i insans.

Entre aquells malaurats homes d'armes pisans que ocupaven la presó hi havia un home de lletres, un literat que nomia Rusticiano o Rustichello Da Pisa. Aquest escriptor, abans de caure presoner en mans dels genovesos, es guanyava la vida redactant novel·les de cavalleries, passatemps amable per a gentilhomes i dames de cort. Si per a documents oficials i tractats religiosos s'emprava el llatí, i si per cantar l'amor hom poetitzava en llengua d'oc o occità, per narrar les aventures i desventures dels cavallers armats es feia servir la llengua d'oïl, el que ara anomenem francès antic. Rustichello Da Pisa, tot i ser italià, escrivia les seves històries en llengua d'oïl talment com feien tots els autors d'allò que Dante anomenava «prosa de novel·les». Rustichello –que feia catorze anys que era en aquella presó!– travà coneixença amb Marco Polo i aviat es feren col·legues i amics: l'un explicaria les mil i una històries de les seves incursions pel món exterior, l'Àsia profunda, l'Índia exuberant, el tacte de les sedes, la fulgor de l'or, la glòria immensa del Gran Khan dels mongols, i l'altre ho posaria tot en ordre per escrit, pas a pas, ciutat a ciutat, país per país, a fi de mostrar a tothom amb bells mots i una prosa acurada un itinerari per un món de meravelles que havia d'encisar el públic, no només d'entre els seus companys de captiveri de Malapaga, ans dels ciutadans de Gènova mateix que acabarien fent cua davant de la presó per sentir llegir aquell text bo i consentint i omplint de presents Marco Polo i Rustichello Da Pisa.

Els primers capítols de La descripció del món, tanmateix, s'inicien amb el primer viatge que els dos germans Matteo Polo, el pare i l'oncle de Marco, feren a Àsia entre 1254 i 1269. És el viatge previ a la gran aventura que viurà posteriorment amb ells Marco Polo, el protagonista de la història que Rustichello Da Pisa llegeix en veu alta als qui l'escolten embadalits. Niccolò –el pare de Marco– i Matteo Polo van a Constantinoble –aleshores controlada pels venecians des de 1204 gràcies als cavallers llatins de la quarta croada– a fi de salpar des d'allí vers les colònies comercials que els italians tenien instal·lades a la costa nord de la mar Negra per comerciar amb els Tàrtars que dominen les estepes russes i l'estesa gairebé total del continent asiàtic. Després de travessar els dominis del Khan mongol de l'Horda d'Or, i «d'augmentar llurs guanys i beneficis» mercadejant amb pedres precioses, decideixen tornar a Venècia, però eren mals temps per refer la ruta vers Occident: les guerres entre els sobirans mongols feien perillosos els camins de Pèrsia i, a més, els venecians havien perdut Constantinoble el 1261 amb la restauració –gràcies a l'ajuda dels genovesos– del basileu legítim bizantí Miquel Paleòleg, per la qual cosa les colònies comercials dels venecians a la mar Morta havien quedat desamparades i aïllades sense cap connexió amb la metròpoli. Davant d'això, els germans Polo decideixen provar sort i aventurar-se més a l'Orient: Audaces fortuna adiuvat, 'la fortuna ajuda els audaços', diu la frase llatina.

Tanmateix, encallats al bell mig de les planes eixarreïdes de l'Àsia Central, després de travessar el desert vermell del Kizil Kum, a la ciutat oasi de Bukhara, els dos germans Polo topen amb un missatger del Gran Khan Kublai que els durà davant la més gran autoritat dels mongols, el «Senyor de tots els Tàrtars». El Gran Khan, content i complagut de conèixer dos llatins, els omple de presents i els prega d'anar en ambaixada davant el papa de Roma per demanar frares i relíquies cristianes tot demostrant un desig fervorós de convertir-se. I qui fa, desfà: tot d'una emprenen el camí de tornada durant tres anys llargs que ha de dur-los des de les prades pelades de Mongòlia fins a la Mediterrània, al port armeni de Laia i a

Sant Joan d'Acre, on arribaran el 1269.

A la seva arribada s'assabenten que el papa Climent IV ja fa un any que és mort. Aquest papa francès, antic secretari legal de Lluís IX de França, havia centrat tota la seva política a llançar una croada contra la dinastia dels Stauffen al reialme de Nàpols i Sicília –que ell mal acusava de col·laboracionista amb àrabs i jueus– per així assegurar-se la llibertat de l'Església i la supremacia de la Santa Seu davant les pretensions de qualsevol altra potència que delegés els territoris dels Estats Pontificis. Climent IV –tot i que en la Profecia de sant Malaquies se l'anomenava Draco depressus, 'Drac vençut'– va fer exitosament la guerra al reialme de Nàpols per regalar-lo finalment a Carles d'Anjou, fill del rei de França, el seu antic senyor, i al mateix temps per evitar així un contrincant polític al sud dels seus dominis. Dante, a la seva Divina Comèdia, no li ho perdonà, i al cant XXVII l'acusa de «fer la guerra només pel Laterà i no pas contra sarraïns ni jueus». Aquest papa, que havia llançat una croada contra un país cristià només per interessos propis, a la seva mort a Viterbo el 29 d'octubre de 1268, amb només tres anys curts de papat, deixava la cúria enfrontada i dividida, per la qual cosa la seu de Sant Pere restaria vacant durant uns bons tres anys. Durant aquest buit de poder arriben els germans Polo a Sant Joan d'Acre amb la urgència de l'ambaixada del Gran Khan i s'assabenten de la situació per boca del legat papal a Terra Santa i Orient, Teald Visconti de Plasència, que els demana paciència. Davant la impossibilitat d'anar a Roma i entrevistar-se «amb el successor de l'Apòstol», opten per tornar a casa, atènyer Venècia, i abraçar els seus després de gairebé quinze anys de viatge. A la ciutat dels canals, oh sorpresa, Niccolò trobarà un fill de la seva difunta esposa: Marco.

(Fragment del llibre “La descripció del món”, de Marco Polo (Proa, 2009))